

*Meglno morje
med Krniškimi robovi, izpod Velike Martuljske Ponce*

Foto Dimnik Maks

Maks Dimnik:

Ena zima v gorah

Gore v snegu. Nove obraze nam kažejo; nova pota snujemo mi preko zametov in opasti, strmih žlebov in ledenih vesin na samotne vrhove. Pota, polna poleta, naporov in zmag, ne nad večno naravo, le nad lastnimi slabostmi.

Ožarjeni vrhovi vabijo. Zde se mi na zimo ko osiveli starci. Vsi v belem; veter nosi sneg po grebenih, kakor bi dvigal lase osiveli glavi. V jutru so ko rožnat plamen, ki kipi v nebo; čez dan kakor da so iz bele fajanse; na večer zažaré ko pravljичno mesto v plamenu; v temnih nočeh se dotikajo samega neba, a kadar prijadra mesec na nebo, takrat se razlije srebrna svetloba čez ta naš svet.

Čez ves ta gorski svet pa mir — mir nad vsem in nad vse.

Na Kepo.

Jutranji mrak 1. decembra 1938. Solnce je še daleč nekje za gorami, obledele zvezde mežikajo skozi meglo, ki se podi po dolini. Zaspajo vstaja dan.

Janez je zgodnji. Šele v rebri ga dohitim. Vesel pozdrav, stisk roke, pa greva naprej. Molče stopava; tišino moti le škripanje čevljev

in zvenk cepina na kamniti stezi. — Dani se. Že zdavnaj sva izven megle, nad nama se boči jasno nebo. Zvezde so ugasnile. Na vzhodu žari, po vrhovih se razliva rožnata zarja. Vse nižje in nižje gre svetloba, triglavski orjaki so že v solncu. V dolinah leži megla, tu in tam se pretrga gosta plast; iz temine svetijo luči v Mojstrani.

Zadovoljna in vesela sva, ko naju objame solnce. Kar mrzlo je že bilo; burja, ki vleče čez sedlo iz Koroškega, reže v obraz. V suhem snegu so zmrznili čevlji, da so trdi ko rog. Šele v pobočju Plevelnikov se nekoliko ogrejeva, ko je treba s cepinom sekati v strme plazove. Na grebenu igra burja na svojo violino. V čereh žvižga in besni; ledena zrnca naju bičajo v obraz. Dolge, bele zastave vije veter po robih. Počasi napredujeva. Na naši strani je sneg skorjast, da se nama udara čez kolena, na senčni pa v suhem snegu še globlje. Solnce je brez toplote, kakor bi bilo le narisano na jeklenomodro nebo.

V zarezi pod Malo Kepo sva se pošteno premrzila. Poleti so tu žice in klini; sedaj je vse pod globokim sipkim snegom. Skale so prevlečene s tanko plastjo ledu. Pa čistiva in pometava sneg; veter, ki tu najhuje divja, ga nosi v naju, da sva čisto zametena. Skozi slednjo gubo obleke prodira snežni prah. Šele pod glavnim vrhom se oddahneva. Zavetja si poiščeva pod zametom, si skuha čaj in se ogrejeva, nato greva na vrh.

V dolinah valove megle. Liki otoki gledajo hribi iz meglenega morja. Samo gore in gore. Kakor zid se vzdigujejo za morjem Alpe — od Obira do Dolomitov, vrh pri vrhu, da vsakemu desetemu ne vem imena. Na jug in zapad pa Julijci, od Montaža in Jalovca do Črne Prsti in Ratitovca. Še dalje gre pogled: na Snežnik in Gorjance, čez Mrzlico na Grintavec; z enim pogledom objameš našo slovensko zemljo.

Čez Jepco in po stezi skozi Belco sva mislila sestopiti. Pobočje Kepe je na to stran precej strmo in se konča v prepadnih čereh in kontah. Ker je sneg zelo trd, se premisliva in jo udariva naravnost čez Voglarje na Koleno. Tam preskočiva napol zamrzlo Belco in se vzpneva na stezo, ki prihaja čez Rigelj in Meli, najino pot v dolino.

Vrh Šteng stojiva. Večeri se. V doline lega mrak, solnce tone nekje za Rateškimi Poncami. V Kukovi špici in Slemenih trepeta solnčni cdsvit. Nazadnje še ta ugasne. Modre sence legajo na zasnežene vrhove. Po peščeni stezi se spustiva v dolino. Prelepo doživetje je postalo spomin, ostalo je utonilo v vsakdanjost.

Čez Možice proti Kukovi špici.

Slemena, Možici, Kukova špica! Koliko lepih spominov me veže na te robe, polne divje samote. Nešteto nedelj in počitnic sem prebil na Planini — Vrtaškem vrhu. Pa preko Njivce na Slemena in skozi Smerajko domov. Nisem štel ne zapisaval teh dni. Le gore so pisale v moje mlado srce.

Malo jih je, ki vedo za lepoto, razsejano med Martuljkom in Vrtati, Belim potokom in Črlovcem, daleč od potov, daleč od koč. Sa-

motni se dvigajo vrhovi; v tihih globelih pošumevajo stoteri macesni. Mir. Nikogar ne srečaš, le gamsi in lovci hodijo svoja pota po gorskem svetu.

Menda je bil to eden prvih mojih plezalnih poizkusov. Pred leti. Na Planini smo spali; drugi dan pa smo šli na Slemena in preko Možicev na Kukovo špico. Kar s strahom smo ogledovali rogljaste stolpe; boječe smo napredovali po krušljivem terenu. Dobro se spominjam — silno vroč dan je bil. Iskali smo vode, pa smo nad ono strmo stopnjo na južnem pobočju odkrili vodnjaku podobno luknjo s snegom. Spustili smo Staneta po vrvi na dno. Pa je odkril, da je tu grob parih gamsov. Cel kupček kosti je bilo pod snegom, na dan pa je privlekel napol zgnito rogovje. Voda se nam je gnusila — toda ...

Spomini na študentovske dni. Že takrat, ko sem namerjal prve korake v gore, sem odkril ta svet. Tu se je zbudila ljubezen do teh osivelih orjakov, samotno dremajočih v višavah; tu me je zajelo s svojim čarom — drži me še danes.

Danes, 4. dec. 1938, sem sam. V dolini še ni snega, vrhovi so »zafrajhani«. Luč je razlita preko gora; čez Križ tišči jug sive megle. Nemara bo sneg? ... Solnčna pobočja Slemena so kopna. Prav prijetno spem po zmrzlem grušču v višino, zraven pa ogledujem zasnežene Možice. Čudim se sledem, ki teko na vse strani, čez žlebove in vesine na osojne zelenice pod Slemenom. Saj res, sedaj je čas, ko hodijo gamsi tu svoja pota ljubezni. Krotke samice, ponosni samotarji z namršeno dlako in razpetimi nozdrvmi. Njihov svet — njihov čas!

Na Slemenih počivam. Gledam za tropo gamsov, ki teče po strmini proti Njivcam. Sled se riše kot umazana črta na osvetljenem grebenu. Moja duša živi v spominih na prelepe planinske dni. Sanje ... V dolini nekje na Tabrah je zapiskal vlak. Tuj zvok se vrine v sveto tišino. Zdramim se; ni več sanj, le hrepenenje po borbi in zmagi je v meni. »Naprej torej! Kvišku!«

Čez strm plaz, ki se grezi prepadno od vrha v Črlovec, si pogagam s stopinjami. Zelo pripravno je: za ped ali dve suhega, prhkega snega na izpranem, zmrzlem melišču. Sneg prav nič ne drži, majhne stope si moram izklesati v zaledeneli pesek. Delam, zraven pa zavidam gamse, ki gredo lahko preko, pa nobenemu ne zdrsne. Malo sem pa sam kriv — dereze imam v nahrbtniku, mesto na nogah; na prvem pripravnem mestu si jih privežem. Zdaj mi gre hitreje. Sedlo med Belim potokom in Črlovcem je naravna pot za gamse, ki se jeseni selijo tu preko iz sence v solnčne plati in na pomlad nazaj. Tu jo ubirajo po sledih iz davnih časov.

Od tu naprej je greben nasekan ko žaga. Le poglej ga, kadar greš v Vrata; od Luksovega rovta se najbolje vidi: stolp pri stolpiču ko vojaki v vrsti! Pravo ime so dali domačini — Možici. Vse pa drobljivo in naloženo, da moraš prav oprezno preko. Ko smo prvikrat šli tu, smo nalašč zvalili cel rogelj v globino; veselo smo gledali za ogromnimi skalami, ki so bobnele po izgajenih žlebovih. Po policah

so bežali gamsi, gorske kavke so splašeno odjadrale v višino. Oblak prahu je še dolgo plaval nad pobočjem. Janez je rekel, da smrdi ko v peklu... »Otroci!«

Danes so skale trdne. Slednji kamenček je ko vsajen v zmrzlo rdečo prst, led v razpokah veže razbite skale; vse pa pokriva plast visokega snega, na spihanih mestih se sveti ledena skorja. Držim se solnčne strani — po možnosti. Manj snega je, topleje je tudi. Sneg se štuli za dereze, venomer jih moram odkrivati. Počasi pa le gre. Čez pločaste žlamborje gre, okoli stolpičev, včasih po samem grebenu, kjer pa me male strehe zelo zamujajo. Ko me teren prisili, da moram v senčno stran, mi je žal, da nisem vzel — lopate s seboj, ali vsaj — cestni plug. Udira se mi do pasu in čez, nič ne vidim, kam stopam. Prečkam v strm žleb, ki vodi na greben. Grebem po snegu za prijemi, dereze škrtajo na gladkih ploščah. Bolj visim, ko stojim. Za desno nogo dobim dober stop; počasi, previdno se potegnem na rob. Nekaj metrov me še loči od žleba, potem bo pot prosta. Pa je vse ledeno — kako boš? Tvegam skok. Cepin zažvenči ob skali, strmina zazeva pred mano. Vsadim se do vratu v zamet v žlebu; tudi če bi hotel, bi ne mogel pasti. Prebrskam precej snega, preden se izkopljem in najdem rokavico.

Po žlebu pririjem na greben ves snežen in premražen. Oteparam okoli sebe, skačem, vpijem, da bi se ogrel. Solnce se nekaj kuja in mi ne pomaga dosti pri mojem prizadevanju. Zato jo raje kar hitro uberem dalje, da se ogrejem, če ne prej, pa na oni plošči, kjer sem pred leti vso dlan presekal. Še danes se čudim mirnosti, s katero sem se takrat rešil. Saj ni visoko; vendar: če bi bil padel, bi se gotovo vtočil v žlebove. Bilo je pa tako: V grebenu se dviguje desetino metrov visoka stopnja; edini prehod je po poševni počii v kratek kamin. Plezal sem nenavezan, tovariš je spodaj iskal prehoda. Skozi poč se prerinem, ko pa se hočem vzravhati, se mi utrga prijem za obe roki. Spustil sem skalo iz rok in bliskovito zagrabil za nastalo škrbino. Skala me je udarila na nogo, obdržal sem se pa. Levico sem si ranil na ostri skali, da je kri kar curljala po gladki plošči. Mirno sem še zlezal skozi kamin, šele na vrhu mi je začelo biti sree. — —

Danes pa je bilo vse igrača. Stisnjeni zamet sega do pod kamina, dalje je skoraj kopno. Kar brž sem v gostem, napol zasneženem ruševju nad ploščo. Potem jo maham po grebenu, malo v desno, malo v levo, skozi okence na malo sedlo pod Vrhom nad Možici. Po solnčnem pobočju hodim previdno, ker bi ne padel rad v ono gamsjo grobnico.

Počivam in opazujem gamse, ki se podé po plazu: samica in dva kozla. Po strmem rebbru skače koza. Oba se poganjata zanjo. Mogočna dlaka jima krasi hrbta, razkrceni roglji se svetlikajo v solncu. Hropeč se borita na strmem zametu za premoč. Pa je eden, najbrže mogočen starec samotar (pogošar), vedno močnejši. Počasi poriva drugega proti strmini, dokler mu ne zmanjka tal, da se zvali v globino. Toda ne daleč. Na ozki polički se ujame, čas gleda okoli sebe,

potem spleza nazaj na rob. Toda že ga čaka starec, zopet se zapraši sneg izpod nog. Dvakrat, trikrat ga pahne, vedno se znova vrača.

Preko roba prihaja nova tropa. Prav mimo mene morajo. Ne vidijo me, dokler ne šklocne foto-aparat. Potem pa jo uberejo v divji beg. Zivali beže. Ne marajo človeške družbe. Slabe izkušnje pač imajo z nami... V plazu sta samo še dva: koza in stari samotar. Tretji se umika čez žlebove v Možice, premagan. Večni red...

Po gamsovih sledih prečim preko zametanih grap. Pločasta pobočja me zamujajo več, ko bi računal. Gamsom je lahko. Sneg jih drži, preko gladkih mest kar poskačejo. Meni pa sneg kar leze izpod nog, ostajajo samo ledene skale, kjer me vsak korak stane dosti truda. V plazu poiščem korito plazu, ki je pred dnevi prigrmel izpod Kukove. Tu lagodno hodim in snamem dereze. Ni strmo — vleče se pa. Na koncu plazu zavijem v desno in prečkam po polici na greben. Skozi zaledenel kamin se zbašem na raz. Prelep pogled se mi nudi. Ko okameneli slapovi padajo zasneženi robovi v globino, srežasti sneg se blesti v solncu. Nad dolinami leži modrikasta tenčica, cunjaste meglice se vlačijo okoli Bašce in Bavh. Daljave tonejo v čadu nastopajoče odjuge.

Greben proti vrhu je zelo strm, opasti so nakopičene zdaj na to zdaj na drugo stran. Previdno izbiram pot med nevarnostmi. Največkrat po vseh štirih se kopljem skozi globoki sneg. Velik, rdečkast previs mi zapre pot. Na desni ni prehoda. Velika opast sega čez prepadno steno, ki v enem skoku pada z vrha do redkih macesnov v Belem potoku. Na levo je za stežaj vrvi široko snežišče, globoke plaznice ga preprezajo po vsej višini. Naravnost navzgor po strmini ni mogoče; treba še dalje v levo. Previdno prečim do malega pomola. Sneg se zamolklo poseda pri vsakem koraku, kar ječi v pobočju V zagati sem. Mislil sem, da bom od pomola lahko dosegel napol kopni raz, ki vodi naravnost na vrh. Mislil. V resnici pa me od njega loči strm, skoro navpičen žleb. Sneg v žlebu komaj visi na peledenelih skalah — en sam nepreviden korak, pa zagrmi vse v globino!

Vrh vabi. Tako blizu je zmaga, metri me ločijo. Lahen vetrič pometa sneg na grebenu, iskreči kristali se vsipajo na me in mi hladijo razgreto čelo. Blizu je vrh — a vendar tako daleč! Brezupno tveganje stoji med zmago in umikom, tveganje mladega, upolnlega življenja — ki ni samo moje: mati doma čaka na sina, tovariši na prijatelja. Vest do soljudi narekuje umik.

Prečkanje do grebena me je stalo dosti hladnokrvnosti. Potem pa gre nekako, čeprav večkrat prav na tenko. Mora iti! V plazu se šele oddahnem. Pozno je že; vsa stena je v senci; le oni pomol se še blišči v solncu, od tu je videti ko v prezir nabran obraz, moje stopinje v snegu pa ko guba od brade do ušes — rana! Sedé na bluzi se vozim po odjužnem snegu v dolino. Jug pritiska. V vrhovih grme plazovi, gotovo so v stezi zakrili mojo sled.

Poražen se vračam, toda — vračam se... Morda je bil umik težji ko poskus zmage. Če bi uspel, bi bil nevarnost podcenil; če bi padel, bi ne sodil o svoji zmoti. Lepe so gore, lepe so zmage po dolgih borbah, a žrtve življenja niso vredne...

Martuljška Ponca.

Počasi jo (18. dec. 1938) mahamo skozi Dnino. Sneg je skorjast, da se nam udara čez kolena. Za vsako stopinjo je treba moči in časa. Daljave se kar raztegujejo: nikamor ne pridemo! Od Oltarja vleče strupeno mrzlo. V sunkih se zaletava burja v nas, do kosti gre. Sneg se vrtniči pod razdivjanim vetrom, zameti se preoblikujejo. V vrhovih buči. Nad Rokavi plava prvi krajec. Zvedavo kuka preko divjih rogljev, njih oblike rišejo pošastne sence po Dnini. Zasnežene gore kipe ko kulise v zvezdnato nebo.

Noči v gorah so lepe. Povsod sem jih že doživljal, v bivakih, v stenah, v viharjih in luninem svitu. Človek doživlja sebe, več časa ima za to ko čez dan. Sebe zaživeti je treba, spoznati se, najti pota do svojih moči in do sočloveka! — —

Veter divja. Pod steno Škrlatice je zavetno, zato pa je sneg mehak in globok; le počasi se vlečemo skozi zamete in klože. Mraz prodira nevzdržno skozi obleko, le z gibanjem se grejemo. Noge pa so trde, ko lesene; tako nas zebe vanje. Na zbrisu pod Bivakom je sneg k sreči trd, da se lahko prej umaknemo razdivjanemu vetru. Zato nas pa na polici, ki pelje s plazu do zavetišča, toliko delj časa obdelava. Temno je, mesec se skriva za Škrlatico, baterija sveti ko mačje oko. S čevlji sekamo v zaledenelo strmino, tipaje gvozdimo skozi zameteni žleb. Vrata Bivaka so do vrha zametena. S cepini kopljemo trdi zamet, dihamo v ključavnico, ki je polna snega in se noče odpreti.

Končno vendar škrtno ključ, po vseh štirih se splazimo v ozki prostor. V temi ležimo in drgetamo. Do kosti nas je prepihal vihar, noge so trde, neobčutljive. V roke se nam je zanohtalo, da nam solze tečejo od bolečin. Ne, to ni več občutek mraza, to je neznosna bolečina, segajoča do srca, da zastaja dih in utrip. Zaledenele čevlje sezujemo s primrznjenimi nogavicami vred. Ledenomrzle noge masiramo, dokler se nam ne vžgo. Potem se šele spravimo nad kuho in večerjo.

Noč je dolga — brez konca. Vse smo navlekli nase, oblekli rezervno obleko, da smo taki, kakor bi prišli s severnega tečaja; pa nas še zebe, da se venomer obračamo in stiskamo drug k drugemu. Zunaj pa divja burja, v vseh registrih gode okoli robov. V sunkovitih zaletih stresa naš domek; dobro, da je tako močno privezan na skalo, odneslo bi ga sicer. Z dnevom poneha vihra. Naraščajoča svetloba sili skozi zameteno okence, Prisojnik žari v jutranjem solncu, v Krnici leži megleno morje. Lepo jutro, toda nam se kar ne da izpod ugreteh odej.

Samovarja nismo mogli prižgati, preveč je vse srežasto in vlažno: naše vžgalice, papir. Italijanske voščene vžgalice so nas rešile; požirek vročega »gropa« nas pa je ogrel znotraj. Le v noge nas zebe, še preden zapustimo bivak; čevlji so še zmrznjeni in znotraj ledeni. Ob devetih odrinemo. Po slabem, spihanem snegu gazimo po Dnini navzgor. Mraz je, da se nabira srež na obleki, koža na obrazu je temnozardela, napeta. Toda hvala Bogu, da vsaj vetra ni; noge so pa itak, ko da niso naše. V pobočju Ponce sije solnce. Bliščeče žare

Foto Kveder Janez

Migovec s sedla pod Mejo (Konjsko sedlo)

snežne ploskve v zasenčene grape. Nam pa je sedaj prav malo mar za lepoto zimskega dne. »Toplota — ogreti se«, to je vse naše prizadevanje. Sedeč na zometu pod skalo se obrača vsak po svoje, da bi ujel več toplote. V toplem zavetju se nam še noge počasi zdramijo iz otrplosti. Kakor bi žgal z ognjem, tako se nam je zanohtalo. Še smejati bi se ne mogli s skremženim obrazom.

Na konju smo! Toplo solnce nas greje v hrbte, v obraz nam žari od snega, ko lezemo po kaminih, policah in zamedeni vesini na vrh. Pri napol zamedenem možicu si stisnemo roke. V globini valujejo megle, vrhovi štrlé ko čeri iz razgibane površine. Vrhovi počivajo. Snežne opasti so si nadeli na grebene, z ledom so si obili svoje stene. Viharji in mraz jih branijo pred obiski. Le zvestim je pokazana pot na temena dremajočih orjakov, toda polna je borb in žrtev. V Gojzdu zvoní k večernicam; kakor bi kapljala voda na srebrno ploščo, zveni v višino. Drugače pa mir, do utripa lastnega srca.

Te ure miru na vrhovih so mi svete. Takrat prisluškujem sebi. Doumevam in ustvarjam si svoje podobe o svetu in ljudeh. Še več! O stvarstvu, o onem večnem: »Odkod? Kam? Zakaj?« — —

Vozimo »tobogan«, do pasu se udiramo v zamete pri sestopu. V Dnini je megla; ko strahovi se poganjamo po obupnem skorjastem snegu skozi njo. Plazimo se skozi osreženo ruševje, nanovo zapadli sneg se nam vsipa za vrat. Iz megle frle redke snežinke. Počasi se večeri. Skozi sivkaste megle se zdaj pa zdaj pokaže Škrlatica v večerni zarji. Nekje za Razor tone solnce.

Na postaji nas ogledujejo ko čudo — menda najbolj moje razcefrane — hlače: »Odkod? Kje? Pa zdaj?« — Pomilovalno se posmihajo. Nam pa je toplo pri srečju, v srcih nam pomlad. Kdaj boste to doumeli vi?

*Na grebenih Široke Peči.**

Cela tropa nas je ta dan (12. februarja 1939): Joža, dohtar, Korel, Janez in jaz. V Bivaku pod Splevto je drenj. Kako bi ne bil, ko je toliko prtljage in še pet takih »poštajn« povrh! Korel je danes kuhar. Zase in nas se jezi nad zamašenim »primusom«, ki nikakor noče prav zagoreti. Kakor da ga je Martin včeraj zagovoril — muhast je dost'. Končno le podkurimo, potem se vrsti čaj za župco in kakaom v pozno noč. Jaz pa sem zaspal prej, preden je bila večerja končana.

Solnce, ki posije skozi malo sprednje okence, nas šele spravi izpod odej. Nikamor se nam ne da, drug drugega moramo priganjati. Saj se nam tudi ne mudi; dan je še dolg, za vsak slučaj se pa vzame luč s seboj. Sneg je trd, prijetno je hoditi po njem. V dobri poldrugi uri smo na Dovškem Križu. Na solnčni strani so že kopne lise — gore že kažejo svoja rebra. Na kopnih skalah počivamo, zajtrkujemo in še enkrat zožujemo prtljago.

Prelep dan je. Vrhovi se kopljejo v jarki solnčni luči, doline še spe v jutranjem mraku. Sever goni bele ovčičaste oblake čez jekleno-

* Prvi zimski vzpon na vrh Široke Peči.

modro nebo. Lepo bo! — Navežemo se, oni trije zase, midva z Janezom zase; potem jo uberemo po grebenu navzdol. Preko žlebov čez male previse, skozi strm, zasnežen žlambor na Sedlo. Sneg je tu suh, prhek; prav nič ni prijetno broditu po njem. — Joža, ki je tu najbolj znan, hodi naprej. Za vse žlebove in prestopne ve; precejkrat je vse to že prelezel, pa se še komaj znajde v zasneženi steni. Precej drugače je vse videti poleti, vse bolj gladko in nerazčlenjeno, stolpi še bolj odbijajo. To naredi sneg.

Do prvega velikega turna sledimo grebenu, nato zavijemo v levo po žlebu navzdol. Do kolen in še čez se udiramo v pršič. Konec žleba, kjer se ta izteka v navpično steno, prečimo v desno čez zametene plošče v drugi žleb. Ta je strm; prav previdno se spuščamo po skorjastem snegu. Zadnjemu je posebno prijetno: prednji so zgazili celo korito, z meter visokimi stopnicami. Joža zabija klin, Miha varuje, ostali pa — zmrzujemo. Hud mraz res ni; vendar, če si do pasu v snegu, ti že postane hladno. Pa kaj bi to — saj gremo na Široko Peč.

Vsi so že za razom — na solncu, le jaz še medlim v žlebu. Čakam. Zopet poje kladivo svojo posem, v sto odmevih mu odgovarja iz martuljskih robov. Globoko doli Za Akom vidim črne pike, ki se pomikajo po plazu. Gamsi so — skozi globoki pršič rinejo v solnčna pobočja. Sled ostaja v belini snega. — Iz za roba prihajajo nerazločni glasovi, zdaj pa zdaj zaropota kamen v globino. Kaj neki mečkajo? Mari počivajo na solncu in se smejejo meni — nabriti so dovolj.

Naprej! Previdno se spustim v dno žleba; kar prijetno toplo mi postane, ko prečim zaledenele plošče. Moram sneti rokavice, presneto so drobni prijemi. Pa kmalu me zebe v prste, zraven se še kresnem na primerni skali, da mi kri curlja iz ranjenega palca. Pa ni časa ne prostora, da bi se zaradi tega ustavljal. Šele pri drugem klinu, kjer zopet čakam, se uredim. Sesam palec, iz dolgočasje in zabave pljuvam na vse strani. No, ko je nazaj gredé Joža šel tu mimo, se je tako ustrašil, da nas je koj preštel, če smo še vsi!

Tista prelepa pokrita polica, ki pelje iz stene na sedlo pred glavnim stolpom, nam je vzela precej časa. Prav za prav ni polica, je le nekakšen poševen, ozek kamin, z navzven nagnjeno doljno steno. Danes pokrivata dno led in sneg. Ni ne prijemov ne stopov, pa se nočeš — moraš, viješ ko kača, pomagaš si s koleno in hrbtom, da se prerineš skozi. Hlače in bluže pa se kar derejo, tako jim je hudo. Joža pravi meni, ravno ko najbolj robantim: »Fant, kaj bi tvoja mama rekla, če bi videla, kako njen sin hlače trga?« Jaz pa: »Joža, saj bo videla.« Res sem precej strgan prišel domov.

Cepine smo bili itak pustili pod kaminom, nahrbtnike pa vlečemo po vrvi za seboj. Pri tem se nam je Jožev »punkelj« »spuntal«. Na špičasto skalo se je ujel, mi pa vlečemo, majamo, spuščamo — on sedi mirno in trdno na skali. Nazadnje le — resk! — v oprtači pa luknja in pol. Mislim, da so vsi svetniki, kar jih je v pratiki, pomagali, da ni šla Joževa »Retina« v Martuljek. Pa jabolka in pomaranče — to, to!

Na grebenu pod vrhom se zopet enkrat vsi vidimo. Nekaj »modrih« uganemo, potem jo udarimo na južno stran. Preko mokrih plošč, čez mal previssek, še nerodna prečnica, pa smo na snežnem zabetu, ki vodi na vrh. Sedimo na vrhu Široke Peči in gledamo v dolino. Pomrežilo se je nebo, kar mrtva se vidi vsa pokrajina, brez leska, ki ga daje solnce. Skoraj zebe nas; tako čudno mokro-mrzlo veje s severa, da jo raje pobrišemo nazaj. Edino Joža bi še malo posedel; njemu je lahko, saj se »pri fajfi greje«. Še slikamo, vpišemo in popravimo od strel razdejanega možica na ponosnem, a tako težko dostopnem vrhu; potem pa — vozi, od koder si prišel!

Foto
Dimnik
Maks

Dovški Križ — Amfiteater — Široka Peč s Kukove špice

Nazaj gre hitreje. Čez ono nerodno mesto se kar spustimo — vrvi imamo dovolj. Z Janezom pobirava karabince in izbija kline. Treba — saj je še jutri en dan in na Rokavu nam kaj takega še lahko prav pride. Počasi se večeri, ko se spuščamo z Dovškega Križa proti Bivaku. Solnce se nagiblje za Stenar; Cmir in Rjavina žarita v večerni luči. Tisoč barvnih odtenkov trepeta v rdečkastih skalah, v zametene grape padajo dolge sence. Daleč nad deželo vise kopasti oblaki. Kranjska ravan se zdi, kakor bi bila posuta z zlatom.

Večerni mir. Gledamo — molčimo. Le naš Miha udari: »Pa pravijo oni iz doline, da smo neumni, češ, sami ne vemo, česa iščemo v gorah. Revčki, saj ne vedo, kaj govore! Ne vedo za lepoto, razsejano v teh naših gorah, naši zemlji! Mi vemo malo — vi nič. Zato nas ne sodite! Pa res: saj ne vedo niti za največjo lepoto — za pravico!«

Na Škrbini med Rokavi se navezujemo. Vrvi, dereze, krplice, vse imamo s seboj. Pa je tudi treba; saj je Spodnji Rokav tako čuden hrib, da mu pozimi od nobene strani ne prideš zlahka do živega. Tu skozi Kotel ima svoje šibko mesto — pa ga bomo tu potipali. Bilo je 13. februarja 1939. V vzhodni steni Škrlatice že sije solnce, mi na Škrlatici pa še zmrzujemo. Divje sence rogljatih Rokavov se črtajo na prostrana snežišča Kotla. Nasekani Škrlatiški greben je ko ogromen plamen, vzpenjajoč se iz temin v modro nebo. V tišino gorskega sveta odmeva ropot kamenja, ki pada nekje izpod Cigar.

Sestopamo v Kotel. Cepin poje v zaledenem snegu, dva klina se zarijeta v mrzlo skalo. Spodnji kamin je poln ledu; zato vpnemo rezervno vrv v klin in se po njej potelovadimo v žleb. Po njem se spustimo na pobočje Kotla, prečkamo pod steno Spodnjega Rokava. Miha hodi danes naprej. Z Jožom sta skupaj na vrvi, jaz pa s Korelnom. Janez jo je že včeraj pobrisal v dolino. Pa je nas štirih še dovolj; posebno spodnji to dobro ve, ko mu ves sneg leti na glavo. V glavnem plezamo po razčlenjenem žlebu, ki pada na levi vrha od grebena do dna. Skala je mestoma pokrita z glazuro. Kristalni sneg se oprijemlje obleke, nabira se med žeblice na čevljih — povsod tam, kjer ga ni treba.

Mihove dereze na deset zob škrtajo na poledenelih skalah. Meter za metrom se dviga čez strme plošče, pri tem pometa sneg, mislim res iz vseh špranj. — Pa to mislimo le spodnji, ki smo sneg občutili za vratom. Pod zgornjim previsom še zapoje klin, nato nekaj potegov in prvi je na grebenu. Nam ostalim je vzpon lahek. — Toplo je na vrhu. Po kopnih skalah se raztegnemo in lenarimo. Rokavi se kopljejo v luči februarskega dne. Skozi Luknjo in za Stenarjem tišči jug; ko slapovi padajo megle čez grebene.

Od Prevčevega izstopa do Kredarice se vleče gaz. Oni so torej srečno preplezali steno. Predvčerajšnjim smo videli luč, ko so bivakirali v steni. Včeraj smo jih videli s Križa, ko so prečkali plaz nad Belimi platni. Skoraj smo bili v skrbeh — sedaj smo pomirjeni.

Čas nas priganja. Čez preveso se spustimo, nekajkrat se za gozdimo, pa smo v Kotlu. Od tam na Škrbino je le skok. Potem gre skozi ozebni med Rokavi kar po zadnji — in kako! Hlače bi se nam bile vnele, če bi se ne vozili po snegu. Pri Bivaku je megla, drobno rosi iz nje. Sneg je odjenjal, da se globoko udara. Z Jožom se voziva sedé na majhni plahti. Duet: mimo Materhorna, čez Prag do Polda.

Megle vise do srede gora. Jug pritiska, po razmočenih poteh nastajajo mlakuže. Pošteno mokri smo, ko pridemo v Mojstrano. V čevljih žvoka voda; mokre hlače opletajo okoli trudnih nog. — V gorah sneži. Zakrilo bo naše gazi na ponosne vrhove — volhki sneg bo zabrisal, kar je storila človeška noga. Naj! Saj niso važne naše sledi; le to je vredno, kar smo z vrhov prinesli v dušah in sreih!

* Prvi zimski vzpon na Spodnji Rokav.

Pomlad gre v gore ...

»Hi-hoj!« po ozelenelih ozarah. Zavihanih rokavov se sklanjajo kmetje nad plugi. Rjava zemlja se obrača. V pomladnem solncu se svetijo zaobrnjene brazde. Iz zemlje puhti, vonj po novem življenju se dviga nad pokrajino.

V rebréh gore ognji: trebež kurijo. Sivoplavi dim se vleče ob pobočjih gora. Otroci se pode po ozelenelih jasah; njih kriki vdirajo v tišino pomladnih dni. V robih žari resje. V Krasih, Kališju in Rušju cveto šmukeljci. Poseke diše po razcvetelem divjem popru. Bukve zelene. Sneg v gorah kopni. Ruševci brusijo svoje peroti na umazanih zaplatah snega. Z dneva v dan se manjšajo svetle lise v pobočjih gora. Po stenah se počejajo curki vode. Vsak dan topleje pripeka solnce. Iz skal žehti vročina. Po grapah grme plazovi; bobneč padajo gmote snega čez previsne skoke. Pod stenami se nabirajo sesutine.

Smučarji odhajajo v doline. Prevoženi, gnili srevec kopni od zemlje in solna. Koče ostajajo prazne, samotne; redki pridejo ob sobotah za dan ali dva. Oskrbniki posedajo brez dela na toplem solncu. — Po snežišjih postopajo gamsi. Najmlajši nerodno koracajo za svojimi materami.

Pomlad gre v gore. S solncem, toploto; ne kakor zima, ki pride nenadno, v viharju. Počasi prihaja pomlad, s seboj pa prinaša hrepenenje za novimi cilji in upi. Nova pota, nove načrte snujejo vsi — ki nosijo pomlad — v srcih!

Od zimske krasote so ostali le kupi snega. Kaj je ena zima v večnosti časa, v življenju naših gora? Neznatnica! Morda vriše brazdo v obličje gore; toda obraza gore ne spremeni.

Lahko pa človeku vriše ena zima v gorah mnogo v dušo in srce — če hoče, če posluša, kar mu pripovedujejo gore. Nič pa mu ne povedo, če hodi na vrhove zaradi uveljavljenja svoje osebe, v borbi za prvenstvo.

Viktor Pirnat:

Dolenjske griče pobelil je sneg ...

Leno polzi Krka mimo dolenjske prestolice. Tiho strmé vanjo zasneženi bregovi, čudeč se svojemu novemu licu. Jata vran se dere na topolih ob pokopališču, kakor bi hotela pregnati nadležne ljudi, ki so si v bližini uredili drsališče. Obširni prostor je skoro pre-majhen, mladina se gnete med odraslimi, drsalkam ni mučno za par.

Še vse bolj živahno je niže doli onstran reke ob izlivu Težke vode v Krko. Prav do ustja je ledena skorja pokrila potok. Od sto in sto nog je prekrizán gori do samotnega mlina, katerega kolesje je onemoglo pod trdim objemom bajnega okrasja. Po bližnjih strmih živ-žav najmanjših, ki si še ne upajo drugam ko na sanke.

Venec devištva obdaja zasanjani svet tam od kočevskega Roga in nasmejanih goríc do sinjih Gorjancev. Vse belo; cesta in zid in drevje, ki se sklanja pod svojim težkim okrasjem ter siplje milijone blestečih zvezdic na pot in na vrt.

Bajka neslutene lepote. Lice slikovitega srednjeveškega mesteca je povsem izpremenjeno. Ni več zakrpanega Brega. Prelestni dvorci kraljice Zime se bočijo na visokem pečevju nad Krko. Mogočen božji hram nad njimi pokroviteljsko motri uspravano prirodo

»in kakor v nekdanjih dnovih
na kapiteljnu sveti se zlati križ
ter se koplje tam v mirnih valovih«.

(Kette.)

Prostrani mestni trg skoraj sameva. Vse je zdaj zunaj, kdor ni prikovan na sobo. Izza ovinka pricingljajo kraguljčki, gosposke sani zdrknejo proti mostu. Le širok tir sredi trga je prost, ožji prehodi vodijo v ulice, vmes pa skladi snega, kakor ga je dal Bog. Če ga ne bodo zvozili v Krko, bo ga vzelo vreme. Težke sani se pehajo z drvimi v napeto ulico. Še zanje je komaj prostora, pa je že mimo zdrknil deček na sankah — vriskaje oznanja svoje zmagoslavje. Vzklik pa mu zamre na ustnicah, ko zagleda mrkega stražnika pred častitljivim rotovžem. Jadrno izgine za prvim oglom.

Po trgu navzgor pripekeče konj. Kratko ostrizeno grivo mu nadošča pisana šara, ropotuljčki mu bijejo takt, na dolgih vajetih pa se vleče za njim brhka smučarka varno in lahkotno ko na parketu. Roj smučarjev se podi za njo, da se jim palice zarivajo globoko v sneg. Zaostajajo. Kdo bi se navkreber meril s konjskimi silami! Zmagoslavno frfota od ovajetene smučarke pisana ruta, lica žare, temnomodre hlače trepečejo v zimskem vetru.

Dolenjci, ki jih je svet poznal le po njihovih sanjavih gričih in po razkričanem cvičku, ti Dolenjci so prijetno zakurjene izbe zamenjali z ostrino zimske narave, zdaj so tam doma že skoraj ko kraji s stoletno zimskosportno tradicijo.

Čemu tudi ne! S snegom pri njih narava ne skopari, z mrazom tudi ne. Kar preradodarna je včasih s temi svojimi dobrinami. In če budna Vesna na mehkem Dolenjskem malo prej prežene utrujeno Morano, pa zato bolj pohité z zimskimi užitki.

Ko pomišljaji vodijo pretrgana drsišča po cestnih hodnikih in skozi drevored do šol onstran mesta. Mladine niti najmanj ne moti, ako najde svojo pot vsako jutro znova posipano s peskom. Neumorno skrbi za dobrobit čevljarskega stanu in vsako popoldne se ji njena steza spet gladka blišči v zimskem solncu.

Težišče zimskega sporta se je zadnja leta premaknilo na Kapi-teljski marof. Samotna strma cesta je tako prikladna sa sankanje, še vse bolj pa so za smučarje vabljeni klanci onstran marofa. Pol mesta je vsako popoldne tam gori: smuški tečaji, pa tekme in skupinski izleti po brdih nad dremajočimi vzožnimi vasmi do bližnjih goric.

Kje bi bil svet bolj pripraven za pravo zimsko veselje ko tu, kjer nalik krtinam vstajajo in padajo holmi in griči, po katerih dilce neso vzhičenega izletnika v zimski raj. Čez drn in strn gre, preko ograj in plotov, med drevjem in po planem.

Kmečka mladina, ki ne zmore pravih smuč, si je privezala na noge preproste uglajene in na koncu malo privihane deščice ali pa

Novo mesto — pozimi

Foto Jereb Rudi

se poslužuje kar dog razsutega soda in vneto posnema meščane. Neredko jih celo prekosi, tako okretna je postala na svojih preprostih drčalih. Pozabljen je sneženi mož konec skednja; žalosten kima s preluknjanim loncem na glavi in z oguljeno metlo v roki. Le kratkosrajčni paglavci si še dajo z njim opravka.

Tja preko Dobrave, Muhabera in Kačje Ride se vleče smučka sled visoko nad Prečno do skrivnostne kotline jamskega gradu Luknje, po goličavah do Krke ter ob njej nazaj v Novo mesto ali pa gor do Straže in njenih goric. Povratek z vlakom je mogoč tudi smučarjem, ako pohite s Kačje Ride do Mirne Peči ali pa so prišli tja čez Hmeljnik. V nasprotno smer hité smučarji s Kapiteljskega marofa proti Trški gori. Majhen napor po napetem pobočju jim poplačajo čokate zidanice, ki mestoma le s svojimi strehami mole čez belo odejo. — Neredko naletni gori družba na veselega dolenskega dobrovoljčka, ki je brezdelni zimski dan porabil, da pogleda po svojem pridelku v gori, preišče zapahe, če so še dovolj trdni, pokuši vince, če se je že umehčalo, ter ga barigelje ponese tudi domov, za boljše čase.

»Sezidal sem si vinski hram
na sredi med vinogradom;
če kdo prijat'ljev ima čas,
naj pride k meni v vas!«

poje dolenska narodna pesem in dolenski vinogradnik se zvesto ravna po njej. Nekaj cigaret ali cigara je za kmeta praznik, smučarju pa osladita pot klobasa in cviček.

Navzdol gre, da se kar kadi, do same Krke. Preko prostranih bajnofških njiv je smuka idealna: v Gorenji Ločni s čolnom čez reko v vas Krko in mimo Grabenske graščine navzdol v bližnjo vas Rago in v njen tajinstveni log, poln skritih kotanj in čudes, ki so posebno v zimskem času očarljivi.

Novomeščani ne vedo prav, kaj jim je Ragov log, čeravno ga imajo na robu mesta.

Kopasti grič nad Ragovim logom je druga postojanka novomeških smučarjev. Poleg sportnih dobrin uživa tam človek tudi nepozaben razgled na dolensko stolnico in njeno valovito okolico tja do Roga in Gorjancev. Dilce pa brze na obširno planoto okoli Svete Ane ter skozi začarane gozdove in planjave v velikem loku dosežejo Grm, tretjo in najstarejšo zimskosportno točko Novega mesta.

Na cesti sanke, po goličavah smučī. V dveh smereh gre njihova pot: proti mestu in proti Gorjancem. Skoraj do samotnega znamenja pred Gotno vasjo drče sanke, smučem so odprta vsa pota. Mimo Svetega Roka, idilične cerkvice sredi pravljīčnega gozda, se vlečejo snežišča šmihelskih njiv, mehka valovita in nagubana, do gostilne »Na hribu«, vseletnega prijetnega zatočišča nedeljskih izletnikov. Tudi tam okoli je svet ko ustvarjen za smučī. Prekrižane in prečrtane so bele poljane, ki se za vasjo Škrjanče izgublajo med smrečjem in hrastjem mogočnih gozdov.

Veličasten je gozd v svoji zimski obleki, slovesen v svoji prelesti in molku. Grobno tišino prekinja zdaj pa zdaj šum padajočega snega, ki ga je z veje sprožila skočna veverica ali lačna vrana. Oddaljen pok puške naznanja, da ni zamrlo življenje v navidez otrplem gozdu. Oglša se lovski rog in pridruži se mu vrisk veselih smučarjev pod Ruperškim gradom. Lovec in smučar uživata divoto zimske narave.

Ruperč vrh s svojo vablivo okolico je pravi smučki biser v bližnji novomeški okolici. Mimo Stranske vasi notri pod Gorjance tja do mehovskih razvalin, mimo Birčne vasi do Uršnih sel in skozi ljubenske vinograde v Dolenske toplice, ali pa na Rožni dol in skozi gozdove gor na belokranjski mejnik Smuk.

Ze ime ga izdaja in priporoča. Starinska cerkvice s slikovitim predzidjem in razvaline starega gradu samevajo sredi prostranih goličav, ki se spuščajo v zasanjano Belo krajino tja do Šemiča in Črnomlja. Podjetni »birt« na Kungmatelnu dobro postreže, potem pa v kočevsko vas Planino ob vznožju slovite Mirne gore. Tam smučī na ramo in nekaj sto metrov navkreber do prijazne cerkvice in planskega doma, ki je odprt vse leto! Stojiš 1048 m visoko, razgled edinstven. Od Snežnika in Velebita do Bosenskih gora hiti pogled in se izgublja v megleni daljavi hrvatskega Posavja. Srebrna nit zavite Kolpe prepleta širno podnožje.

Skozi kratek gozd kreneš malo navzdol na ozko senošet, ki se med lesovjem vleče ure daleč od opuščene kočevske naselbine: Gače nad Črmošnjicami. Nov, silen razgled do Triglava in Pohorja! Spreten smučar bo po dokaj strmem pobočju hitro v Črmošnjicah ter skozi Staro Žago in Poljane v Dolenskih Toplicah, oziroma na železniški postaji v Straži.

Smučarski tereni v okolici Novega mesta

Foto Jereb Rudi

Novomeški smučarji se ne zadovolje več samo z dolinskimi snežišči; zato radi poromajo na Smuk, Mirno goro in Gače, najrajši pa na drage jim Gorjance. Niso Gorjanci vsi gozdnati, kakor se kažejo Krki. Onstranska pobočja so jim večinoma gola. Nepregledne košnice se natežejo od Trdinovega vrha proti vzhodu in zapadu.

Ko je na Dolenjskem bilo smučanje še nepoznan pojav, so se naložili Novomeščani s svojimi sankami na sani ter se potegnili do »Zajca«, znanega zatočišča ob državni cesti sredi gorjanskega pobočja. Nazaj pa na sankah do podnožnega Poganškega gradu. Tudi z drsalkami je šlo po zmrzli cesti sijajno. Res: dolenjska švica, od dolincev močno vpoštevana! Saj so tam že v osemdesetih letih peli Novomeščani:

»Vom Gorjance, Krainer Schweiz,
kommt zum Tanze Meister Zajc...«

Njegovemu nasledniku, gorjanskemu gostilničarju, pa se ni treba truditi v dolino; saj preradi prihajajo dolinci k njemu. Na tovorni avto se nalože, po stari tradiciji se morajo ustaviti pri »Zajcu«, potem pa dalje do gorjanske tovarne v osrčju Trdinovega vrha! Glej, celo mesto barak, znamenje nekdaj cvetoče lesne trgovine! Zatočišč dovolj. Smuči na noge in po ogljarski poti rahlo navzgor k sloviti »Gospodični«, gorjanskemu studenčku, ki ga je mraz stisnil v svoj ledeni oklep. Pa še dalje mimo tajinstvenega »Krvavega kamna« na obširne planjave pri Svetem Miklavžu; 800 m nad Krško dolino strmi na gorjanskem robu v nebo cerkva in pod njo se je v novem lastnem gorskem domu utaboril planinski »birt« Nace, da poskrbi za

utrujene izletnike. Poceni je življenje pri njem, zato ni nikdar sam. Po več dni, tudi cele tedne ostajajo smučarji gori. In to nele bližnji dolinci, tudi Ljubljancani so že spoznali čar zimskih Gorjancev; najbolj pa so zanje dovezetni Zagrebčani. Čudovit je gorjanski svet, a najbolj skrivnosten je v svoji zimski lepoti. Mimo ukletega jezera in skozi gozd na bližnji Trdinov vrh, 1181 m, najvišji vrh Gorjancev. Visoki razgledni stolp omogoča veličasten razgled od Alp do primorskih planin, od severnih do zapadnih naših državnih mejnikov.

Potem navzdol čez Malčev krč, kjer bo v doglednem času nastala nova gorjanska planinska koča SPD, k tovarni, ali na nasprotno stran skozi uskoško Sveto Nedeljo v Metliko, srce Bele Krajine. — Kako vabljive so snežene poljane tja proti vzhodu! Smuški raj! Ob pogledu nanje zaigra srce, zapoje duša. Vlaške košenice, jeseni tako žive kosev in grabljic v slikoviti noši, so tihe in neme. Mogočne bukve ob straneh ključovalno zro na človeške pritlikavce, ki drsé mimo njih čez Kaštenice, važen gorjanski studenček onstran gorskih robov, in dalje proti samotnemu razpelu, od koder se po kolovozu spusté po grbasti Gomili skozi podgorsko Mihovo do tihe kartuzije Pleterje in od tam v dolinski Št. Jernej, da jih poštni avtobus popelje na domove.

Pa od samotnega gorjanskega križa hite gorske košenice še dalje na Opatovo goro in se izlivajo v podnožne slovenske Benetke, v Ijubko Kostanjevico. In še naprej bi si smučar na Gorjancih našel pot, da bi mimo nepoznanih uskoških naselij in po ogljarskih potih pridčral dol do skrajnih gorjanskih izrastkov v vlaško Stojdrago ter bi se po drzno izpeljani avtomobilski cesti spustil skozi vas Bregano v Brežice.

Tihi dolenski klanci vabijo smučarje v svoj deviški raj. Naužili se bodo krasote zimske narave, nasrkali se slastnega cvička, si nabrali pristnih dolenskih šaljkivk ter si natrgali kras zimske gorjanske prirode, cvetoči teloh, ki s svojimi zlatimi očesci poredno požmigava izpod snežne odeje. Polni radostnih vtisov se bodo vračali na svoje domove in mi potrdili, da je bela opojnost v polni meri doma tudi v okrilju bajnih Gorjancev.

Inž. Boris Lavrenčič:

Grandes Jorasses (Pointe Walker, 4208 m)

Ležali smo ob solnčnem zahodu po osvežujoči kopeli pred pensionom Mt. Fréty ter gledali dobesedno v zrak; kajti zanimalo nas je, ali bodo nežne, izza grebenov ravno se pojavljajoče meglice premagale črne kopaste oblake, ki so se od jugozapada že ves dan zaganjali v mogočni ledeni zid med Mt. Blanc in Gr. Jorasses. Ugibali smo tudi, ali naj po načrtu najprej »napravimo« Gr. Jorasses kot generalno vajo za podolžno prekoračenje Mt. Blanca ali naj poskusimo narobe. Doma v Celju, sklonjeni nad literaturo in zemljevidi, smo sicer sklenili prvo, a tu na licu mesta, ob pogledu na strmo viseče ledenike in še strmejšše kuloarje med Punto Margherito in

Pointe Walkerom (skrajna vrhova masiva Gr. Jorasses), se nam je dozdevalo, da bo vzpon na Gr. Jorasses, če ne daljši, pa vsaj težji ko prekoračenje Mt. Blanca. Po kratki, mestoma živahni debati smo sklenili prepustiti odločitev vremenu: če bo naslednje jutro lepo, gremo na levo navzdol v dolino Val Ferret do Plampencieux in še isti dan navzgor do Cabane (koča) des Grandes Jorasses. Če se bo pa končno veljavno skisalo, gremo nazaj v izhodišče tur v Mt. Blanc-skupini, v Courmayer; v tesni sobici sicer udobnega hotela počakamo na boljše vreme.

Ko smo se po večerji in domači zabavi z Romildo in Claro vlegli pozno k počitku, smo si kar javno želeli slabega vremena. Za to, za pravega planinca bogokletno željo smo bili drugo jutro kruto kaznovani: nebo je bilo brez oblčka, obzorje umito, snežišča in ledeniki so se — ko v zasme — bliščali naokoli v našo še mračno sobo.

Po zajtrku nam ni preostalo drugega, ko da oprtamo težke nahrbtnike in prenesemo svoje oporno izhodišče v Plampencieux. »A rivederci Romilda, addio Clara« in že vzdigujemo po strmi, vijugasti stezi oblake prahu. Nekaj nižje se odcepi steza na levo proti ledeniški grapi, ki jo prekoračimo na dnu, skakajoč in mestoma tudi plazeč se

preko nerodnih, napol zlizanih skal. Ravno prošlo noč je ledeniški potok narastel v bobneč hudournik, ker se je zgoraj pod Dent du Géantom porušil naravni jez malega ledeniškega jezera; to se je nato v par urah izlilo v dolino. Hudournik je odnesel vse brvi in ni prizanesel niti solidnemu mostu preko glavne ceste v Val Ferret. No, ko smo prišli do njega, so poslednji delavci ravno zapuščali delo: novi most je bil gotov. Primerjajoč naše prilike, smo se vprašali, kako so mogli tako hitro sklicati komisijo, ki je morala vendar najprej ugotoviti dejanski stan, razpisati delo ter ga šele nato oddati najugodnejšemu ponudniku!

Foto inž. B. Lavrenčič — Pelikan
Grandes Jorasses s Chapy

Pri tem mostu smo prišli do najnižje točke svoje poti, ki se od tu, sledeč dnu doline, precej strmo dviga proti Col Ferretu. Še pol ure pešhoje po lepi cesti, večinoma med smrekovimi gozdovi; nato vržemo nahrbtnike na teraso pred Albergo Gr. Jorasses v Plampencieux. Ta pension leži idilično na robu vasice tik pod orjaškim zidom Gr. Jorasses, katerih močno razbita ledenika Plampencieux in Pra Sec visita prav nad nami in neprestano pošiljata bobneče plazove ledu in kamenja v dolino. Morda bi kdo — napačno — menil, da smo radi francosko zvenceh krajevnih imen že v Franciji. Vsa krajevna in osebna imena v dolini Aosta dol do Chattillona zvenijo francosko; ljudje govorijo tu narečje, ki je mnogo bližje francoščini nego italijanščini in vendar je tu zibelka nove Italije, tu je doma italijanska vladarska hiša. Piemontezi so z dušo in telesom Italijani in to ti bo vsak zagotavljal v francoskem jeziku. Kakor v sosednji Švici, ni občevalni jezik tu še znak narodnosti.

Po kosilu smo leno ležali v travi, zbirajoč duševne in telesne moči. Iskali smo z daljnogledom koč: čeprav smo točno videli ves skalnati otok sredi ledenika, ki bi na njem naj bila koč, je vendar nismo ugledali.

Končno je ob 16. uri prišel naš stari znanec in vodnik Prosper Berthollier, lastnik pensiona na Mont Frétyju in oče naše Romilde. Vročina nas je še močno dušila, ko smo stopali preko senožeti nad vasico Plampencieux, vendar nas je kmalu objel hladen gozd, sicer bi nas strma steza temeljito zdelala. Le prekmalu se je pričel gozd redčiti; kajti prispeli smo zopet do gozdne meje, ki poteka tu v višini ca 1900 m. Na robu gozda smo med posameznimi vihnariki nabrali vsak snop suhih vej; koč je namreč neoskrbovana in goriva si mora prinesiti vsak sam. Tako so naši težki nahrbtniki dobili na vrh še butaro, ki nas je prijetno dregala enkrat v levo, enkrat v desno uho. Le oni, ki je bil ravno na vrsti za polurno nošnjo vrvi, je butaro oddal na deloma izpraznjen nahrbtnik. Vsi smo točno pazili, da ni bil nihče niti za sekundo prikrajšan za ta užitek.

Med poslednjimi drevesi se izgublja tudi steza; kako najde odtlej brez zamude časa pravo smer, kdor tu sam prvokrat hodi, mi ni jasno. Tu je vodnik ali vsaj razmere poznavajoč nosač potrebnejši nego pozneje v skalah in ledu, kjer so smeri jasneje opredeljene in je skoro že vsak korak v literaturi opisan. Ravno pri poti do Cabane des Gr. Jorasses pa sicer tako točna karta (B. I. K., La Chaîne du Mont Blanc) odpove: smer je čisto napačno vrisana! Najprej je treba prekoračiti ledeniški potok, nakar se vzpnemo strmo preko s skalami posute trate na zgornjo teraso. Prehod na naslednjo teraso pa tvori gladek žleb, v katerem je bila v pomoč svoječasno lestva, sedaj pa je očitno alpinska tehnika toliko napredovala, da lestva ni več potrebna. Vsekakor se mi ni zdelo to mesto prijetno in, ker sem bil ravno na vrsti za nošnjo vrvi, sem iz kar dveh razlogov priporočal, da bi se navezali. Berthollier je bil že zgoraj in je čakal, kaj bo.

Sporazum je bil seveda tak, da je bila vrv na meni, mesto jaz na vrvi, ko sem na zunanjem robu kamina, kjer je še nekaj prijemov, lezel na gornjo teraso. Sedaj zložna smer preide kmalu v

dolg morenski hrbet, ki loči Plampencieux-ledenik od Pra Sec-ledenika. To mesto imam v svojih beležkah označeno z (!); vendar bi se ga tudi brez tega znamenja spominjal vse žive dni: enolični, rjavordeči kupi kamenja, na katerem ne najde noga nikake opore, k tlom pritiskajoč nahrbtnik, še vedno močno pripekajoče solnce, žgoč prah v nosu in izsušenem grlu — vse to je po polurni opotekajoči hoji povzročilo pri meni tako, do tedaj mi neznansko splošno utrujenost, da sem že hotel tovarišem zaklicati, naj gredo sami naprej, jaz bi že prišel kako v dolino. Ozrem se po njih, toda tudi oni vidno težko hodijo in od časa do časa počivajo s sklonjeno glavo, oprti na cepine. Najbrž se jim ne godi bolje ko meni. Stisnem zobe in korakam dalje. Končno je tudi ta obupni del poti za nami; preko kratkega snežišča prispemo do ne preveč strme, toda tem bolj gladke plosče. Svoječasno so bili tu zabiti klini, danes je ostal le še najvišji, z velikim obročem za pritrditev vrvi. Sedaj postaja hoja, oziroma plezanje, bolj in bolj zanimivo, tako da je prejšnja utrujenost kar izginila. Nemara nas vodi Berthollier samo radi raznolikosti skozi gladek žleb s pravim slapom, ki nas je skoro skoz in skoz premočil. Od koč nas loči še stena, porasla s šopi ostre trave. Tudi ta ovira je naposled premagana in končno stojimo pred kočjo (2804 m).

Kopinšek, ki pozna že dobršen del alpskih koč, zatrjuje, da je ta daleko najmanjša, kar jih je kdaj videl. Naša stara Kocbekova kočja pri kapelici na Molički planini je udoben pension proti tej! V glav-nem je nizka, podolgovata škatla, pokrita s pločevinasto streho; še najbolj je podobna opuščenemu tovornemu vagonu brez koles. V njej je prostora ravno za osem kratkih in ozkih skupnih ležišč v dveh etažah. Medprostor med ležišči in vrati: »kuhinjo« — izpopolnjuje nizka pečica svojevrstne konstrukcije in majava klop. Tudi stene niso prazne: na njih visi najpotrebnejša kuhinjska posoda. Pred kočjo je komaj poldrugi meter široka travnata ploščad, navpično 100 m pod njo pa nam divji ledeniški prelom razkazuje svoja »vabeča« modrozelena žrela. Koča je navadno slabo obiskana in je dovolj udobna za alpiniste, ki so z malim zadovoljni. Toda tokrat je menda doživela rekorden obisk.

Ob prihodu naše petčlanske skupine so štirje Nemci kuhali svoje večerje na petrolejskem kuhalniku — pred kočjo; radi ozkega prostora so se okoli lonca bolj plazili ko hodili; zadaj ob steni so se nemo tiščali še trije Italijani in žalostno gledali na to kuhinjo, ker niso imeli niti kuhalnika niti si niso bili nabrali drv. Mrki obrazi so se jim zjasnili šele, ko smo obljubili, da jim prepustimo nekaj dragocenih drv v zameno za ceneno čokolado in posušeno sadje. Na tistem pa smo bili mi z zamenjavo zadovoljni; kajti izkazalo se je, da smo v Plampencieux pregoreče metali iz nahrbtnikov »nepotrebne« stvari in se glede provianta zanašali drug na drugega.

Tako smo neljubo presenečeni že med potjo ugotovili, da znaša naša celokupna zaloga 5 kock za juho, nekaj čaja, dozo Ovomaltine, zavitek prepečenca in tablo čokolade; vse to naj zadostuje za prehrano petih ljudi tekom 24 ur! Po uspeli zamenjavi smo sklenili, da skuhamo za večerjo čaj in juho, Ovomaltine bo zajtrk, čokolado in

sadje pa vzamemo na turo. Seveda bi v primeru slabega vremena ne smeli čakati v koči na izboljšanje, temveč bi morali takoj zjutraj v dolino.

Med kuhanjem večerje se je zmračilo. Dolina se je zavila v vijolično meglo, ki so jo polagoma prebijale luči raztresenih naselij, ledeniki okoli nas so se slabotno bliščali v hladni zeleni svetlobi; le barva najvišjih snežišč se je prelivala v temnordečih otenkih, a proti jugu so se povezovale meglene kape na Gran Paradiso, Grivolo in Dauphinéjske vrhove, obetajoč slabo vreme.

Po večerji smo se vpisali v knjigo. Pred nami je bila to leto komaj ena družba v koči in na Gr. Jorasses. Tudi druga leta je bil poset manjši, kakor smo mislili. Nekaj strani nazaj smo že našli vpis Petersa in Mayerja iz l. 1935; s kratko opombo, da sta premagala severno steno Gr. Jorasses. Pregledali smo vso knjigo; po njej sodeč, je ta koča tokrat doživela prvi jugoslovanski obisk.

Berthollier je prevzel vlogo oskrbnika koč in vsakemu odkazal ležišče. Po pet se nas je stisnilo v vsako etažo, dva sta se zleknila po »kuhinji«. Seveda so morali ostati nahrbtniki pred kočo in še del inventarja smo potisnili iz nje. Meni odkazano ležišče na robu zgornje etaže sem uspešno branil le, dokler so ostali štirje »vrstniki« bedeli; ko so zaspali, so zavzeli polagoma normalno širino štirih ležišč in meni na robu je bolj in bolj zmanjkovalo prostora, dokler nisem visel s pol telesa navzdol, s pol pa ležal na dokaj trdih komolcih svojega soseda. Hvala Bogu, je že po kratkih urah, ob dveh, Berthollier vstal in stopil k vratom. »Che tempo?« — »Magnifico!« in že je netil ogenj v peči. Na vodi kuhana Ovomaltine nas je dobro zdramila. hitro uredimo opremo in se navežemo. Ob 2.30 stopimo v mrzlo, temno noč. Samo svetilke osvetljujejo skale, preko katerih sledimo Berthollieru.

Kmalu prestopimo s skal na zamrzel sneg, ki ni v začetku preveč strm, tako da se lahko brez derez varno vzpenjamo. Toda že po polurni hoji se strmina poveča, med snegom je vedno več temnih ledenih lis; hoja brez derez bi mestoma zahtevala zamudno varovanje, zato jih raje navežemo. Čim strmejši je ledenik, tem bolj je razklan in Berthollier ima večkrat priliko, da pokaže svojo zmožnost orientacije, ko nas brez posebnih ovinkov pri slabem soju petrolejke varno dovede do daleč podnevi vidne skalnate ostroge, ki loči zgornja dela ledenikov Plampencieuxa in Pra Seca. Gotovo bi ne mi sami niti nemška in italijanska skupina, ki sta nam ves čas tesno sledili, ne našli pred dnevom prehoda skozi to gosto mrežo razpok. Tu bi ne pomagala še tako velika tehnična izvežbanost.

Ob levem robu skal se hitro in strmo dvigamo kvišku, dolge konice derez dobro prijemljejo tudi skozi trdo naslago svežega snega, ki leži na ledu. Le počasi se dani; kajti po nebu se od zapada podijo temne cunjaste megle, ki ne obetajo nič dobrega. Ako prične snežiti, se bomo morali vrniti, ker so v slabem vremenu Gr. Jorasses tudi po normalni smeri nepristopni. Na koncu omenjene skalnate ostroge nadaljujemo v smeri proti Rocheru du Reposoir, »skalam počitka«, ki se kot črn, samostojen hrib med ledeniki izluščijo iz sivega mraka.

Ko jih dosežemo po strmem pobočju, odvežemo dereze in odložimo luči. Zdaj plezamo v smeri skalnatega grebena nad seboj; v začetku je nekaj nerodnih mest, ko ga pa dosežemo, so skale lažje in položnejše. Sledimo izpostavljenemu grebenu, dokler se polagoma ne izgubi v ledu. Tu odložimo nahrbtnike in zopet privežemo dereze.

Med kratkim počitkom se oziramo v nebo: rdeče obrobljene megle se sicer še vedno hitro podijo čez grebene, vendar se bolj in bolj trgajo. Proti vzhodu nam zapira pogled nov skalnat greben, ko

skovan iz črnih, gladkih oklepov: Rocher de Whymper. Točno vidimo strm, gladek žleb, edino možno smer vzpona nanje. Med nami in Rocherjem de Whymper pa je še Grand Couloir, objektivno najopasnejše mesto vse ture. Snežišča nad nami tvorijo ogromen lijak, v katerega se izlivajo vsi kameniti in sneženi plazovi, ki grmé s pobočij med Punto Margherito in Pointe Whymperom; dno in iztok tega lijaka pa tvori »veliki kuloar«, ki neizbežno zajame vsak plaz in ga s pospešeno silo vodi v nenasična, razklana žrela Plampencieux-ledenika. Popoldne in po svežem snegu drvé tu plazovi v tako kratkih presledkih, da bi prekorachenje kakih 300 m širokega kuloarja bilo samomor s sigurnim učinkom. Zjutraj do devete ure je navadno vse mirno; toda ledeni seraki, ki kakor trdnjavski stolpiči vise nad nami, niso z nikomer podpisali pogodbe, da se ne zrušijo prav ta hip. To je izkusil Blodig s svojo družbo (Blodig: »Die Viertausender der Alpen«, str. 89) in ravno oče našega Bertholliera je bil nosač, katerega nesrečo v tem kuloarju tako dramatično opisuje Kugy v svojih spominih (»Aus dem Leben eines Bergsteigers«, str. 234). Ni torej čudno, da se vodniki iz Courmayeura, ki po svojih duševnih in telesnih sposobnostih štejejo sicer med najboljše v Alpah, tako bojijo tega mesta.

Točno ob 6. se spustimo s skal proti kuloarju; ta ima na obeh robovih približno 100 m široka ledena pasova, ki radi svoje nagubanosti in razčlenjenosti zbudjata vtis nesigurnosti. Nad nami, pod

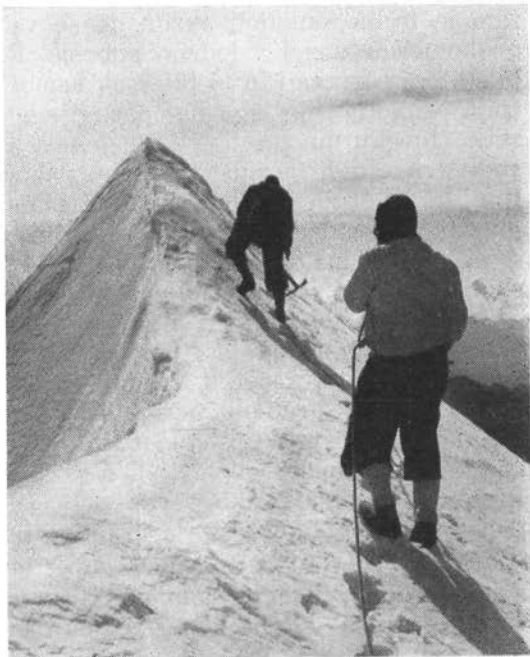

Foto inž. B. Lavrenčič — Pelikan
Proti Pointe Walker

nami, okrog nas vse same razpoke, mestoma napol pokrite s svežim snegom. Na mestih, kjer se je ledena masa razklala posebno močno, prihajajo na dan jeklenomodri previsi, s katerih visijo na metre dolge ledene sveče; v njih se jutranje sonce nepopisno lepo iskri. Škoda, da smejo oči le bežno uživati to krasoto! Neprestano je treba opazovati vsako stopinjo tovariša na vrvi, da se v primeru udara v razpoko lahko pravočasno zaustavi padec v neznano globino. V tem že prispemo do glavnega kuloarjevega žleba. Hitro, toda s sigurnimi koraki ga prekoračimo. Za sekanje stopinj in zavarovanje ni časa, zato je treba tem bolj paziti, da se vseh deset konic vsake dereze enakomerno zapiči v ledeno pobočje. Pravilnejše bi seveda bilo, da bi se tudi razvezali in bi bil vsak samo za sebe odgovoren. Vsekakor traja prekoračenje tega najopasnejšega mesta nekaj minut, ki se pa zdijo človeku mnogo daljše, nego so v resnici. Na drugi strani žleba vodi strmo, tudi močno razsekano pobočje do Rochera de Whymper. Ker se je dozdevalo, da je zgoraj med skalami precej ledu, smo plezali kar v derezah. Plitev žleb, ki vodi proti grebenu, je dokaj strm in zelo malo razčlenjen. K sreči pa so bile plošče v glavnem suhe in precej tople. Lahko si predstavljamo, da more tu poledica ali nov sneg stavljati na alpinistovo znanje ogromne zahteve. Grebenu sledimo nekaj deset metrov navzgor, dokler ne prispemo do snežišča, ki je v začetku izredno strmo in nas vodi na desni strani proti Tronchey-grebenu. Strmina se sicer kmalu ublaži, toda tod je vse pobočje posuto z ostanki razbitih serakov, ki nas opozarjajo, da se tudi tu ne smemo obotavljati. Ves čas hodimo vzporedno z ogromno razpoko, ki sega preko vsega pobočja prav do Tronchey-grebena. Šele tu se nekoliko zoži, da jo lahko prestopimo.

Na tem mestu se obrnemo zopet strmo navzgor. Hodimo tik ob robu grebena, ker je strmina tu še najbolj ublažena. Vendar nas začnejo kmalu boleti noge v členkih, zlasti ker je led vedno bolj moder in trd ter je treba z nogami močno udarjati ob njega. Berthollier končno uvidi, da brez sekanja stopinj ne bo šlo. Enkrat udari s konico, dvakrat postrga z lopatico cepina, pa je stopinja, bolje rečeno: zarez gotova. S tem, da stopamo z notranjimi konicami derez v zareze, noge niso več tako boleče napete v členkih. Razmeroma hitro se približamo skalam, ki tvorijo zadnji del grebena pod vrhom. Tu zopet odvežemo dereze in jih pustimo ležati na mali ploščadi.

Skale, preko katerih sedaj plezamo, gotovo niso težke; toda ker smo že prekoračili 4000 m, čutimo dvojno vsak napor. Večkrat obstanemo, da se srce in pljuča umirijo. Skalnati greben polagoma preide v snežišča, ki spajajo vzhodni in zahodni vrh, Pointe Walker (4208 m) in Pointe Whymper (4184 m). Ker je vzhodni višji, se obrnemo proti njemu. Kmalu smo na robu snežišča, prispeli smo do vrhunskega grebena in tu nam noga nehote zastane. Pogled zdrči preko roba in se ustavi šele 1200 m nižje na Leschaux-ledeniku — v Franciji. Med robom in ledenikom spodaj je slovita severna stena, ki pa je radi strmine skoro ni videti. Prav tu nekje sta pred tremi

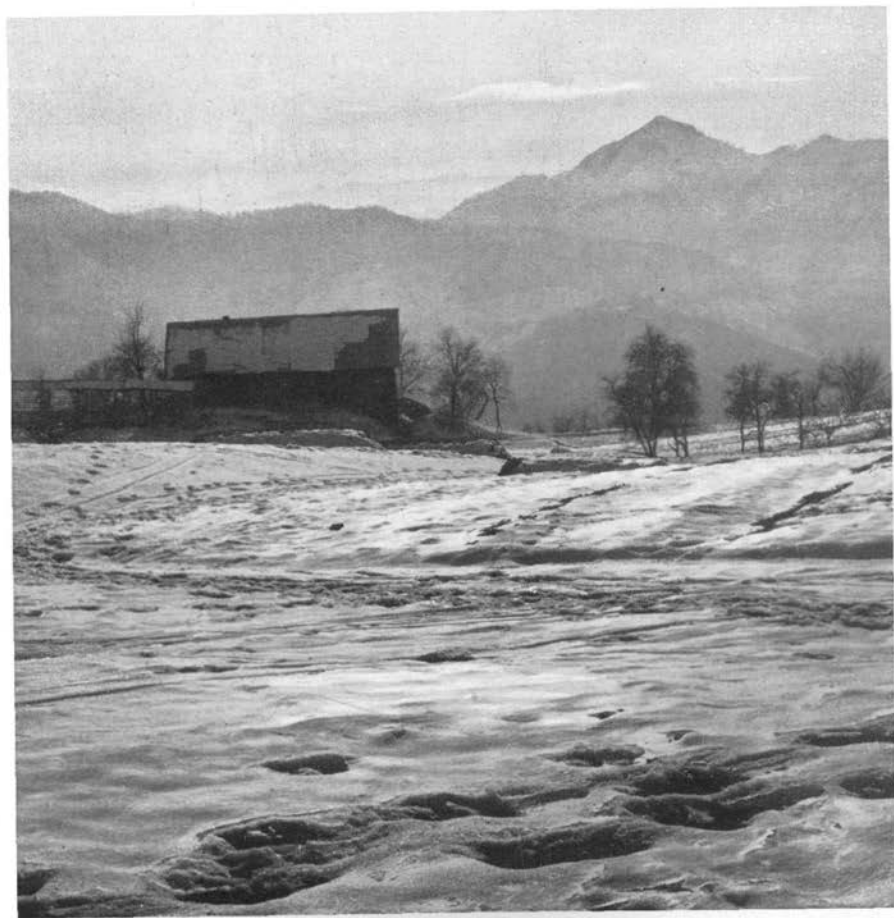

Foto Škerlep Janko

S Sv. Katarine — Tose

leti priplezala preko nje Peters in Mayer; s tem sta rešila enega zadnjih velikih alpinističnih problemov v Alpah. Tu zgoraj smo šele doumeli veličino tega čina.

Nekaj korakov nas še loči od najvišje konice. Kakor bi hotela narava kronati divjo veličastnost Jorasses-skupine, je zoblikovala na najvišji točki učinkovit, vitek leden stožec, ki mu moramo s cepinom odbiti konico, da se moremo posamezno povzpeti nanj.

Tu se mejni ledeni zid med Italijo in Francijo, ki sega v dolžini skoro 75 km od Cola de la Seigne preko Mt. Blanca do Cola du Ferret, poslednjič povzpne nad 4000 m. To mejo je narava bolj utrdila, nego bi jo mogli še tako rafinirani konstrukterji raznih »linij«. Na vsej dolžini je za večje vojaške oddelke praktično neprehodna; le na Col du Géant, in še to kvečjemu dva meseca na leto, bi bilo morda z italijanske strani mogoče spraviti strojnice in lahke topove. Zato je tu dovoljeno vsako fotografiranje, medtem ko se v smeri obeh omenjenih prelazov smeš približati meji samo, če nimaš s seboj fotoaparata ali daljnogleda; celo svinčnik in papir sta sumljiva. Neki Nemec, ki je prišel z Mt. Blanca do Lac Combala in je, nič hudega sluteč, fotografiral to ledeniško jezero, je v Aosti 14 dni dokazoval svojo nedolžnost, preden so ga izpustili. Kljub temu, da je fotografiranje, kot omenjeno, na navedeni visoki meji dovoljeno, je vendar moja Leica na tej turi skoro do vrha počivala. Deloma ni bilo pravega foto-vremena, večkrat pa tovariši niso bili dozvetni, da bi izgubljali čas z zaustavljanjem; ob kuloarju, pred krasnim serakom, je celo Berthollier precej osorno vzkliknil, ko sem postal in odpiral aparatovo torbico: »Ne, ne, rad bi prišel živ v dolino!«

Po polurnem počitku na vrhu, oziroma bolj »ob vrhu«, smo krenili ob 10.30 po smeri vzpona proti kuloarju. Sedaj šele so prispeli na vrh Italijani, ki so nam ves čas sledili, pa so bili na Tronchey-grebenu zaostali, in Nemci, ki so se že pri kuloarju ločili od nas in napravili ovinek preko Pointe Whympera. Oboji so pa le malo postali ter nam takoj sledili pri sestopu; kajti bilo je že razmeroma pozno v poldne in se je v smeri kuloarja že oglašalo prvo bobnenje plazov. Pod skalami smo seveda privezali dereze ter se previdno spuščali ob Tronchey-grebenu navzdol. Nemška skupina, ki pri vzponu ni preizkusila trdote tega ledu, je menda menila, da tu previdnost še ni potrebna. Prvi na vrvi je napravil hitro nekaj pogumnih korakov navzdol, pa mu je že spodneslo noge; k sreči je stal njegov tovariš v skalah ter je lahko zdržal sicer morda usodni sunek vrvi.

Snežišča, ki vodijo proti Rocheru de Whymper, so bila že močno omehčana; ponekod, kjer smo zjutraj hodili po površini, se je sedaj noga udirala čez koleno. Povsod je pod snegom žuborelo in grgljalo — nič kaj prijetni glasovi, ki značijo nevidne razpoke z nesolidnimi oboki.

Z grebena od Rochera de Whymper se hitro spustimo do velikega kuloarja. Mudi se nam in po strmih, raskavih ploščah uporabljamo kot zavoro kar trenje hlač, ki so se kmalu temu primerno

zlikale. Toda poldne je že mimo in z vsako minuto raste nevarnost plazov. Pod skalami hočemo hitro do glavnega kuloarjevega žleba. Vse je premočeno in gnilo, iz vsake ledene sveče teče curek vode. Meni poverjeno nalogo sondiranja vršim z vso skrbnostjo. Na nekem mestu, kjer so sicer razločno vidni sledovi naših jutranjih stopinj, se mi zdi barva snega sumljivo temna. Močno porinem cepin v sneg in tik pod mojimi nogami se pojavi razpokica, ki pa se naglo širi na levo in desno: v naslednjem trenutku se že zruši v globino več metrov široka ploča, preko katere smo zjutraj mirno šli, ne vedoč, da nas nosi le dober decimeter debela skorja...

Sedaj je tu potreben velik ovinek, da pridemo zopet na staro smer. Pred glavnim žlebom nas opozori Berthollier: »Plus vite que possible!« — »Čim hitreje morete!« In res smo skoraj bolj tekli, ko hodili, vedno gledajoč navzgor. K sreči je bila površina ledu mehkejša ko zjutraj. Na drugi strani žleba si vroče želimo, da bi se kateri teh serakov, ki nas še ločijo od varnega skalnatega grebena, ne zrušil ravno sedaj. Tudi ta nevarnost je za nami, ob 13. prispemo do Rochera du Reposoir in svojih tam odloženih nahrbtnikov. Malo počijemo, saj so nevarni deli ture za nami in do večera bomo že prišli v dolino. Počasi sestopamo do ledenika Plampencieuxa. Tudi na njem moramo večkrat izpreminjati smer, ker se je tekom vročega dneva porušil marsikateri most preko razpok. V spodnjem, manj razpokanem delu pa nadomestimo izgubo časa z naglimi smuki, ki nas privedejo do skalnatega otoka, na katerem se stiska koč. Tu si zopet dovolimo enourni počitek in pospravimo še preostali proviant do poslednje drobtinice. Ob 17. krenemo v dolino; po dveh urah nam prijazni gospodar v Albergo de Gr. Jorasses čestita k uspeli turi.

Naš kotiček

Pavel Kemperle:

Prikazen v belem peklu na Veliki planini

»Gore že bele so...« se razlega krik mladine, željne po zimski gorski romantiki, ko je ravno visoka narava odeta z belim plaščem in se šibi gozd pod težo snega. Na milijone bisernih zvezdic se zalesketa, kadar prepodi veter meglo v nižavje in posije zlato solnce. Ali se nam ne zdi, da se je narava spremenila v pravljichen nov svet? In v luninem svitu? Pa v božičnih nočeh? Gorjan, le odpravi se v zimi na gore in v belo romantiko! Vedi pa, mladi tovariš, da je ta lepota združena z velikim trudom; boš li kos naporu? Pomisli, da te v zimi morda čaka pot, po kateri ne boš nikdar več — hodil. Posebno v zimski noči nikar ne pojdi sam v gore, da se ne izgubiš v megli, ne zabredeš v snežni vihar, da ne omagaš. Tam gori je narava neizprosna: kdor ni odporen, podleže.

Jaz sem šel nekoč v zimi sam na planino, ko še nisem vedel, kaj je snežni vihar in nepregledna snežna planota v noči, če se na njo vleže megla. Mlad sem še bil in neizkušen: »Štiri ure hoda bom vendar zmagal!«

Bilo je pred 18. leti, v razvojni dobi smučarstva. Po nizkih holmih je mrgolelo mladine s smučmi na ramah. Planine so še počivale v miru zimskega spanja.

ki ga je le tu in tam predramil gamsov žvižg, sunek viharja ali strel divjega lovca. Strehe zapuščenih pastirskih kočic so se sklanjale pod težo debelega snega, vetrni vrtnici so prenašali sneg izza robov v kotanje in ga zopet odpihavali. Želja me je gnala, da vidim neposredno ta mrtvo-živi planinski svet.

Že v temi me je srečal pod Praprotnim mož, ki me je svaril, naj ne hodim ponoči na planino. Nisem se dosti zmenil za svarilo in sem krepko odrinil dalje. Bila je mesečna noč, a snega je bilo preobilno. Do križišča poti k Sv. Primožu je po slabo nadelani gazi še nekako šlo. Dalje v serpentinah pod studencem mi je vse težji postajal korak. Ves zasopljem sem prišel do studenca, saj sem si moral sproti utirati pot. Napil sem se vode in se z novimi močmi zagnal v strni breg. Sneg mi je enakomerno škripal pod nogami, nikjer človeške sledi. Kot bi me kdo preganjal, sem rinil z ovinka na ovinek, da mi je pot curkoma tekla s čela. Po dolgem času sem le prišel pod Pasje peči, kjer me je sprejel prvi zamet. Dobesedno sem moral preriti skozi globoki sneg. Ako bi ne bil tako blizu pred seboj videl vrha planine, bi se bil že takrat vrnil.

Kazalo pa mi je iti le naprej; »še majhna borba, pa bom opravil«, sem si mislil. V Kisovcu je bilo že kar dobro, snega veliko manj, tudi mraz je popustil. Toda lahka hoja ni trajala dolgo. Zavil sem v breg in z vsakim korakom zagazil v globlji sneg. Malo pred odcepom poti na Malo planino me je ovila gosta megla, prižgal sem električno svetilko. Od roba sem je zažvižgalo; to je pomenilo, da se bližam planoti, ki je bila to zimo prvokrat zaznamovana s palicami. Ta markacija bi se morala tu končati. Šel sem še nekaj metrov po namišljeni poti naprej, nato zavil malo v levo in v smeri poti dalje.

Hoja je bila čimdalje težja, vsak korak je bil z največjim trudom pridobljen; saj sem se dobesedno poganjal iz luknje v luknjo in se boril za vsako ped dolžine. Zaželjene markacije pa ni bilo nikjer. Končno sem spoznal, da nisem na pravi poti, in zopet sem si mislil: »Mogoče pa markacije sploh ni ali jo je uničil vihar.« Nisem več vedel, kam naj se obrnem in kje sem, zbit pa tako, da sem moral sproti počivati. Spomnil sem se svarilnih besed starega moža in žal mi je bilo, da ga nisem ubogal. Kam naj se obrnem, ko je nazaj toliko ko naprej? Tako sem zmeden iskal samega sebe v snežni puščavi. Tam neke višje pred menoj je završalo. Krenil sem v desno, prišel do trdega izpihanega snega in že sem se zopet pogreznil do pasu. Megla pa se je malo razredčila in luna je metala medlo svetlobo na sneg. Nisem mogel razločiti več brega od doline; pred očmi mi je stala mlečna svetloba.

Po velikem naporu sem se preboril do majhnega parobka, kjer sem se hotel odpočiti. Ali naenkrat — ko da so se odprla vrata — je potegnilo s tako silo, da mi je odtrgalo svetilko od pasu in potegnilo smučič z ramen — sam sem se komaj obdržal pokoncu. »Ali so se vsi gorski duhovi zarotili proti meni?« Sneg mi je bičal v obraz, na licih se mi je koža trdela. Pričelo me je tresti, vihar pa je naprej divjal v peklenkem plesu. Do smrti utrujen sem še enkrat poskušal iti naprej, kam? Toda udi so mi odpovedovali, najraje bi se usedel.

Ali kaj je to: nekdo mi prihaja nasproti. Napanjal sem oči, zdelo se mi je, da se mi približuje črna postava. Ali res prihaja rešitev? Ne, saj to ni mogoče, v tako poznem času! Mislil sem, da je privid, a bila je resnica: pred menoj v razdalji kakih 10 m je stala črna postava in se ni premaknila. Poklical sem jo, odgovora nisem dobil. Iznova zakličem: »Kdo si?« Postava molči; le strupeni žvižg ledene burje se je preganjal z leve v desno ali za menoj. Pa na vihar sem kar pozabil; z grozo sem strmlel le v prikazen, zdelo se mi je, da se premika in odmika, pa vendar ostane na istem mestu. Tega ne zdržim več; pripravil sem si smučič za orožje in se v vihri približeval namišljeni prikazni. Obstal sem pred visokim smrekovim — štorom. Tako delujejo utrujeni živci in očesna prevara.

Dogodek me je čudno poživil, vrnila se mi je trezna razsodnost. Obrnil sem se, šel kar na slepo navzdol; pa nisem dolgo hodil, ko se mi iz megle prikaže zaželjena zimska markacija. Od veselja sem jo objel. Napel sem svoje zadnje moči, našel sem znova pot na planino in hodil križem sem in tja; bila je že zgodnja jutranja ura, ko sem prestopil prag kože SPD na Veliki planini.

Obzor in društvene vesti

Spominu Pavla Grošlja

V starosti 57 let je umrl dne 27. januarja t. l. honor. profesor univerze dr. Pavel Grošelj — prirodoslovec-poet, ki je bil kot tak planinski ideji najbližji.

Ko mi je pred 40 leti umrl moj najboljši mladostni prijatelj Anton Majaron, sem napisal svoj prvi in zadnji nekrolog. Pisal ga nisem lahko — priznam —, ker so mi solze kapljale na papir. In sem si dejal takrat, da nikdar nobenega več ne napišem. Preljubemu Pavlu bi ga moral — kako on to zasluži! — napisati. Pa ga ne morem in ne bom. Preko Pavlovega groba pa hočem na tem mestu potrditi najino skupnost v stališču do planinstva. V ta namen zapišem tole reminiscenco: Ko sem v onih letih razčiščevanja in bolj ali manj temperamentnega razglabljanja o načelnih pojmih vodil javno borbo o vprašanju: planinstvo — sport? se je postavil Pavle čisto na mojo stran in mi prilično dejal takole: »Kaj ti pravim, dragi ICe! Jaz bi zadevo rešil z dvema besedama: planinstvo je poezija! Kdor tega ne razume, ta je navaden gorolazec ali hribo-laznik, ne pa planinec. Kakor gledaš prirodo ti, jo gleda približno tudi pravi prirodoslovec in tako se mi zdi pravo planinstvo del prirodoslovja, in narobe.« »Prav imaš, Pavle« — sem mu odvrnil; »oni, ki je iznašel besedo planinstvo za ono, kar imam v mislih jaz in z menoj še kdo drug, je bil prav za prav kos — poeta.« Prijatelj Pavle je le z drugimi besedami povedal to, kar pravi Helmholtz, ki sem ga citiral ob referatu o »Zlatenski ploči« Ferdinanda Seidla: »Etwas vom Schauen des Dichters muß der Forscher in sich tragen. Arbeit allein kann die lichtgebenden Ideen nicht herbeizwingen.«

Zato pa veljajo za Pavla Grošlja tudi Seidlove besede, ki sem mu jih ob 70 letnici posnel iz njegovih znamenitih »Kamniških Planin«: »Oni, ki zna vsako črto v gorskem reliefu skrbno zaznamovati s čustvom in hkratu z umom, združuje v sebi veselje nad lepim in veličastnim prizorom z zadovoljivo zavestjo, da razume občudovani predmet.« V tem smislu si bil, dragi Pavle, tudi ti pravi član planinske družine; za oni »dve besedi« pa: večnaja ti pamjat!

Dr. Jos. C. Oblak.

Borivoj Ž. Milojević: Visoke planine u našoj kraljevini. Založba Državne tiskarne v Beogradu. (Cena 120 din.) — Naša dolžnost je, da opozorimo na to publikacijo univ. profesorja Milojevića, po svojih delih na geografskem področju znanega jugoslovanskega znanstvenika. Zajetna knjiga (459 strani) prinaša v ilustracijo teksta 70 profilov, skic in kart ter 16 fotografskih prilog in je za nas važna, ker obravnava jugoslovanske planine v mnogoterem znanstvenem pogledu in se temeljito peča tudi s slovenskimi gorskimi skupinami (Triglav in Kamniške Planine). — Avtor je opetovano raziskaval naše gore (l. 1926 in 1928 Triglav in Črno Prst, l. 1931 Kamniške Planine, l. 1935 zopet Triglav in Kamniške Planine) ter zbral ogromen material, ki ga je deloma obelodanil že v geografskih revijah, deloma pa ga je strnil sedaj v to obširno edicijo. Mimogrede pohvali v uvodu koč SPD, ki so mu kot udobna zavetišča in oporišča omogočale prosto kretanje v naših visokih gorah. — Milojević deli knjigo v obči del, kjer obdeluje sestavno splošno zgradbo, relief, gorstva, podnebje in vode, rastlinske pasove, gospodarsko kulturo in prebivalstvo visokih jugoslovanskih planin. Nato v posebnem delu deli jugoslovanske planine v tri velike skupine: v Alpske, Dinarske in Šarsko-Rodopske; iz vsake skupine obdela nekaj gorstev po istih vidikih, kakor smo jih zgoraj navedli. Iz alpske skupine je vzel Triglav (27 strani) in Kamniške Planine (20 strani); iz Dinarskega področja Bjelašnico, Prenj, Durmitor in severovzhodne Prokletije; iz Šarsko-Rodopske grupe pa Šar-planino in Mokro planino. Visoke planine so mu one, ki presegajo mejo 2000 m. Imenoslovno je knjiga — kolikor se tiče naših planin — dovolj skrbno sestavljena; razen redkih izjem piše avtor pravilna domača imena naših vrhov in krajev. Slikovni material je prav čeden, klišeji mnogo boljši, nego jih povprečno srečavamo v nekih naših publikacijah. Fotografije z naših gora, Bled, Dolina Save v megli i. dr. so kar lepe.

Planincu, ki ga v gorah zanima kaj več ko razgled, markirana pot ali plezalna smer, ki rad gleda v zgodovino postanka in razvoja naših gora, opazuje in proučuje njih rastlinsko odejo in favno in se ozira za nehanjem in pehanjem

človeka v tem gorskem svetu, je taka in podobna publikacija prav tako potrebna, kakor so mu vodiči in karte nujna pomagala za določitev poti in orientacijo v gorah. Poglobljeno spoznavanje naših gora neskončno povečava in obogati uživanje na gorskih turah; turistično znanstveno in estetsko gledanje na naš gorski svet nas v trojnem pogledu priklepa na naše planine in nas s trojnimi spoznanji bogato nagraja za trud, ki ga zahteva uvajanje v te panoge planinskega udejstvovanja. Dr. Melikova »Slovenija«, prof. Seidlove »Kamniške Planine« in njegovo »Rastlinstvo naših Alp«, Fersman-Žurgov opis »Iz življenja kamnov« in še nekaj drugih takih temeljnih del daje planincu dovolj osnovnih pojmov, da more s pridom čitati knjige, kakršna je Milojevičeva, in temeljite razprave v našem Geografskem Vestniku, si poglobljati spoznavanje naših gora in s tem povečavati užitke na gorskih turah. Knjigo »Visoke planine u našoj državi« naj prouče planinci, ki se z znanstveno žejo približujejo našim goram. Dr. A. B.

»Antologija Mićunovih pjesama«. Zagreb 1940. (V cirilici.) Naroča se pri pisatelju (Mićun M. Pavičević, Zagreb, Grgurova 3). Cena 50 din. V lanskem letniku (str. 330) smo za šestdesetletnico, ki jo je Mićun obhajal 13. dec. 1939, objavili prigodni, mu posvečeni spis dr. A. Debeljaka. Zdaj nam je pisatelj poslal navedeno svojo antologijo (ki ji je pridejana njegova slika), »s molbom, da prikaže i istinu kaže«. Naš Vestnik sicer nima namena, da bi ocenjeval pesniške zbirke izven planinstva, resnico pa lahko povemo o knjigi. Po vsem svetu se udomačujoči, rekordno spretni zbiratelj in izdajatelj črnogorskega narodnega blaga, t. j. narodnega slovstva, ki ga je izdal ali po svoje priredil tudi v francoščini, angleščini s prevodi (ki so izšli i v Ameriki: New York, Chicago), obenem strokovni pisatelj, ki je prispeval tudi za »Etnologa« in pripravljala knjigo »Slovenci v povestih in anekdotah«, ta popularni »Mićun«, sila priljubljen, pa tudi napadan (»Tukli su me gromovi i bure«), se nam zdi nenavaden kot samostojen pesnik; kaže pa v svojih pesmih neugnanost svoje delovne sile, temperamenta in — jezika; navedeni verz more Mićun zato nadaljevati: »Al' nikada moja duša hola (t. j. ponosna) Ne pokleknu pod bremenom bola.«

Naša zbirka pesmi nudi vpogled v pisateljevo delavnico. Združeni so v njej (škoda, da brez kazala) primeri iz lirike (tudi v prozi), epike (tudi v obliki soneta), v obliki elegije »Kajmakčalanska trilogija« in »Epistole«, zabavljive epske pesnitve v Horacijevem smislu. V vseh teh pesmih si Mićun z jezikom kar igra, rime — tudi notranje — mu teko po domače, izrazi so krepki, drastični, a misli brezobzirno odkrite, redko nežne, včasih brutalne, vedno zdruvo čustvene. Visoko leteče ideje — kjer jih srečamo — se takisto preoblikujejo v trpkost, odpornost, borbenost: »Zlo se tr'jebi mačem i korbačem, A ne ženskim plačem i kolačem«, na drugem mestu: »Ženske suze nisu za muze...« Planin se spominja n. pr. v verzih: »Da mi vidiš koze divokoze...«, »Za planinska vrela i sijelac, »Što me, sine, sagna sa planine...«

Na koncu knjige je seznam izdanih pisateljevih del (nad 60 jih je) in tistih, ki jih sestavlja ali so v tisku (35). Taka tvornost je nadvornost, a naš šestdesetletnik je mož, ki ne bo šel sam v pokoj, ko bo dovršil tistih 35 novih knjig.

Dr. Jos. Tominšek.

Annuaire de poche du Club alpin français (Priročnik franc. alp. kluba), ki je izšel konec l. 1939 v novi, pregledani in popravljeni izdaji, smo prejeli na ogled. Knjižica vsebuje praktična navodila za člane kluba in obiskovalce francoskih Alp. Uvodoma so podani pogoji za sprejem v klub in ugodnosti, ki jih uživajo člani organizacije. (K prednostim članov spada med drugim znižana vozna po številnih vzpenjačah in lokalnih železnicah v francoskih Alpah ter po večini petodstotni popusti pri prenočevanju v številnih hotelih.) — Sledi pregled organizacije kluba, imena odborov centralnega društva kakor vseh 56 podružnic; vsega članstva je 28.558. — Seznam koč in zavetišč navaja ne le z zvezdo označene postojanke kluba, temveč tudi drugim društvom, oblastvom in zasebnikom pripadajoča zavetišča. Pravilnik, ki je objavljen pred seznamom, našteva pogoje in pristojbine za uporabo koč, oskrbovanih in neoskrbovanih. Sledijo posamezne kočice, razporejene po gorskih skupinah. O vsaki koči izvedemo lego, višino, čas, ki je potreben za dostop, kdaj je odprta, koliko ležišč ima, ali je oskrbovana in čigava last je, ali obstoji za hrano cenik ali ne. Poleg alpskih zavetišč najdeš v knjižici tudi ona iz Jure, Vogezov, Pirenejev, celo Maroka. — Tudi točen pregled vseh vodnikov je v knjižici. Največji obseg pa zavzema

izčrpana tarifa za vse ture in vzpone v francoskih gorah, in sicer ločeno pristojbine za vodnike in nosače. H koncu so navedeni splošni migljaji, kako naj se planinci vedejo in pazijo v planinah pozimi in poleti, ter pravila o prvi pomoči pri nezgodah. Priročnik bo dobro pomagal vsem, ki pojdejo v francoske Alpe; brez takih praktičnih podatkov je hoja v tujih planinah težka, neprijetna in — draga.

Dr. A. B.

Razstava slik Eda Deržaja v Jakopičevem paviljonu v Ljubljani je bila odprta od 21. januarja do 4. februarja t. l. Obsegala je okrog 120 del, in sicer olj, akvarelov in grafik. V primeri s prejšnjo je pokazala ta razstava velik napredek in znaten korak navzgor k popolnosti. Vsestransko se opaža umetnikova brza in stvarna intuicija, neumorna delavnost, ki mu nikoli ne odpove — še vojaške vaje v Skoplju so mu dale urno izrabljeno priliko, da je izvršil nekaj slik iz onih krajev, kakor je bil bivanje v Angliji (1933) porabil za slike od tam. Le eno omejenost poznamo pri njem, ta pa je zanj odlika, ker je koncentracija na slikanje gorskega sveta. Kdo pač pozna ta svet bolje kakor odlični plezalec Deržaj? Kdo zna planine tako umetniško gledati in ponazarjati kakor poklican, spreten slikar? Pri Deržaju sta organično združena talent in pridnost; v njih leži jamstvo za trajno izpopolnjevanje. J.

Vila »Planinka« na Pohorju pogorela. — Nekaj korakov nad Ruško kočo je Podravska podružnica (v Rušah) l. 1912 postavila, na najvišjem delu lepe jase ob tej koči in okoli cerkve sv. Aneha, lično leseno vilo »Planinka« z enajstimi opremljenimi sobami. Vila je bila namenjena posebno za letoviščarje; oskrbovalo jo je vse leto osebje Ruške koče. V nedeljo 4. febr., ko so bili vsi turisti na smuki, je na neznan način nastal v »Planinki« požar, ki je leseno, suho stavbo v kratkem do tal upepelil, ne da bi bilo mogoče rešiti vsaj nekaj inventarja. Škoda je deloma krita z zavarovalnino. Ruška podružnica bo čimprej zgradila novo kočo.

Planinski plesi v prvih dneh februarja so zaradi svoje neprisiljenosti in dostojne domačnosti v nekaterih središčih planinstva tako priljubljeni, da bi jih občinstvo pogrešalo, ako bi izostali. Kolikor so nam dospele vesti, so se priredili v sledečih krajih: V Ljubljani je Osrednje društvo 1. februarja imelo v Sokolskem domu na Taboru »svojo tradicionalno zabavno prireditev«, ki je na ukusno po naravi pripravljeno planinsko pozorišče privabila množico planincev in njihovih prijateljev k veselemu družbovanju. Osrednje društvo prireja planinski ples vsako drugo leto. — Vsako leto pa Mariborska podružnica, tudi 1. februarja. Letos je bil njen ples posebno dobro obiskan, zasedeni so bili vsi prostori Sokolskega doma, preurejeni v posnetke raznih planinskih postojank predvsem s Pohorja. Dela za pripremo in preopremo je poštvovalno vodil g. Franjo Maier. — Planinski ples v Poljčanah 2. febr., ki mu je godbo oskrbela »Drava« iz Maribora, je nudil mnogo zabave po zaslugi spretnih sotrudnikov (Lokošek, Ritonja, Zeilhofer) domače podružnice. — Slovenska Bistrica je imela svoj XI. planinski ples 3. febr. kot glavno veselo prireditev v tem prijaznem, živahnem podpohorskem mestecu. — Savinjska podružnica v Celju zbere planinsko družino 2. marca na svoj ples — družabni dogodek v savinjski metropoli.

Dostavki in popravki. 1. V članku »Rihard grof Blagaj« v 1. številki: str. 9, vrsta 22 od zgoraj, namesto: »na Rimski cesti« — prav: »na Turjaškem trgu«. — Str. 10, zadnja vrsta od spodaj: namesto Tomaž pravilno: Gregor. — Str. 11, vrsta 7 od spodaj, namesto: »1838« — prav: »1837«. — Str. 13, vrsti 3 in 4 od zgoraj, namesto: »Gradišče 17 na voglu Rimske ceste in takratnega Nemskega, danes Napoleonovega trga« — prav: »Turjaški trg 200, danes Novi trg 2.« — Na koncu članka se naj dostavi: Rihard grof Blagaj je bil tudi prvi predsednik (sept. 1839 do okt. 1842) Muzejsk. društva za Kranjsko. — Drevored murv, ki ga je dal zasaditi od sedanje gostilne »Pri Kroni« do gradu, je stal še ob koncu prejšnjega stoletja. Zadnje murve so posekali po svetovni vojni.

2. Na str. 28 se 1. verz 4. kitice II. soneta glasi pravilno: ...»ki v slikah, grbih so, ironizira...« — 3. Tura na Visoko Ponco je bila izvršena 12. marca (str. 34), ne 12. februarja.

Od uredništva. Gosp. »M. D.« z Uskovnice naj pove glavnemu uredniku svoj naslov.